

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ «ՀԵՔԻԱԹԻ

ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ

ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ

ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ»

Կատարող՝ ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

(Արարատ քաղաքի Պարույր Սևակի անվան N

2 հիմնական դպրոցի դասվար)

2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Բովանդակություն -----	2
Ներածություն -----	3
1. Հեքիաթ: Հեքիաթի ուսուցման դերը տարրական դասարաններում-----	5
1.1 Հեքիաթը որպես գրական ժանր-----	7
1.2 Հեքիաթների տեսակները-----	9
1.3 Հեքիաթի ուսուցման դերը տարրական դասարաններում-----	12
2. Տարրական դպրոցում հեքիաթի վրա աշխատելու	
մեթոդական մոտեցումներ -----	14
2.1 Հեքիաթի միջոցով աշխատելու տեխնիկական -----	18
Եզրակացություն -----	20
Օգտագործված գրականություն -----	21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հեքիաթը բանահյուսական ժանր է, գերազանցապես արձակ, բանավոր պատմվածք՝ կախարդական, արկածային, կենցաղային բովանդակությամբ, հյուսված գեղարվեստական հնարանքի յուրատեսակ միջոցներով: Համաշխարհային բանագիտության մեջ տարբեր տեսություններ ու կարծիքներ կան հեքիաթի ծագման ու ձևավորման վերաբերյալ: Դիցաբանության դպրոցի ներկայացուցիչները հեքիաթը դիտում են իբրև «հնագույն առասպելի բեկոր»:

Հեքիաթը բանավոր ժողովրդական արվեստի ամենահին ժանրն է: Այն մարդուն սովորեցնում է ապրել, սերմանում է նրա մեջ լավատեսություն, հավատ՝ բարու և արդարության հաղթանակի նկատմամբ: Հեքիաթային սյուժեի և գեղարվեստական գրականության ֆանտաստիկ բնույթի հետևում թաքնված են իրական մարդկային հարաբերությունները: Հենց այստեղից է գալիս հեքիաթային գրականության ահռելի դաստիարակչական արժեքը: Հեքիաթային ֆանտազիայի հետևում միշտ թաքնված է ժողովրդական կյանքի իրական աշխարհը՝ մեծ ու բազմերանգ աշխարհ: Ժողովրդի ամենաանսանձ գյուտերը բխում են նրա կոնկրետ կենսավորվածից, արտացոլում առօրյայի առանձնահատկությունները:

Բանավոր արձակի բազմաթիվ ժանրերի մեջ (հեքիաթներ, էպոսներ, լեգենդներ) առանձնահատուկ տեղ է գրավում հեքիաթը: Այն վաղուց համարվում էր ոչ միայն ամենատարածված, այլև բոլոր տարիքի երեխաների անսովոր սիրված ժանրը: Ժողովրդական հեքիաթները հավատարմորեն ծառայում են մատաղ սերնդի բարոյական և գեղագիտական դաստիարակությանը: Իսկ հիմա նրանց հանդիպում ենք «Գրական ընթերցանություն» ուսումնական առարկայի ուսումնական պլանում: Կարելի է եզրակացնել, որ բանավոր բանահյուսությունը սաների բարոյական, աշխատանքային, հայրենասիրական, գեղագիտական դաստիարակության անսպառ աղբյուր է: Հեքիաթային սյուժեի և գեղարվեստական գրականության ֆանտաստիկ բնույթը թաքցնում է իրական մարդկային հարաբերությունները, մարդկանց կյանքի

իրական աշխարհը: Եվ որպեսզի այս ամենը հասնի երեխայի գիտակցությանը, ուսուցչին անհրաժեշտ է հեքիաթի վրա աշխատելու մեթոդաբանության խորը իմացություն:

Այսպիսով, այս աշխատանքի թեման արդիական է:

Աշխատանքի նպատակը՝ դիտարկել տարրական դպրոցում հեքիաթի վրա աշխատելու մեթոդաբանությունը: Այս նպատակին հասնելու համար աշխատանքում լուծվում են հետևյալ խնդիրները.

- վերլուծել գիտամեթոդական գրականությունը՝ կապված դաստիարակության և կրթության համակարգում հեքիաթի դերի հետ.
- ուսումնասիրել հեքիաթի հետ աշխատելու ամենաարդյունավետ տեխնիկան և մեթոդները.

Հետազոտության առարկան տարրական դպրոցում հեքիաթի վրա աշխատելու գործընթացն է, ինչպես նաև՝ տարրական դպրոցում հեքիաթների ուսումնասիրության մեթոդը:

Հետազոտական աշխատանքի հիմնական մեթոդը՝ մանկավարժության տեսական

աշխատանքների ուսումնասիրությունն ու վերլուծությունը:

Կառուցվածքային առումով դասընթացի աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից և գրականության ցանկից:

1. ՀԵՔԻԱԹ:

ՀԵՔԻԱԹԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԴԵՐԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ

Հեքիաթը պատմողական գրականության տեսակներից է, արձակ կամ ավելի հազվադեպ պոեզիայի ստեղծագործություն, որը վերաբերում է գեղարվեստական, երբեմն ֆանտաստիկ բնույթի իրադարձություններին: Հեքիաթը տեղական ավանդույթի վերացական ձևն է՝ ներկայացված ավելի հակիրճ և բյուրեղացված տեսքով: Ժողովրդական հեքիաթների սկզբնական ձևը տեղական լեզուներն են, բարոյահոգեբանական պատմությունները և հրաշքների հեքիաթները:

Գրեթե բոլոր մեկնաբանությունների հեղինակները հեքիաթը սահմանում են որպես բանավոր պատմվածքի տեսակ՝ ֆանտաստիկ գեղարվեստական գրականությամբ: Հեքիաթը միայն բանաստեղծական գեղարվեստական գրականություն կամ ֆանտաստիկ խաղ չէ. բովանդակության, լեզվի, սյուժեների և պատկերների միջոցով դրանում արտացոլվում են նրա ստեղծողի մշակութային արժեքները:

Երկար ժամանակ հեքիաթները հասկանալի էին հասարակ ժողովրդին: Ֆանտաստիկան միահյուսված էր իրականության հետ: Ապրելով աղքատության մեջ՝ մարդիկ երագում էին թռչող գորգերի, պալատների, ինքնություն հավաքված սփռոցների մասին: Եվ միշտ հեքիաթներում արդարությունը հաղթում էր, իսկ բարին հաղթում էր չարին:

Սոցիալ-մանկավարժական տեսանկյունից կարևոր են հեքիաթի սոցիալականացնող, ստեղծագործական, զարգացնող-թերապևտիկ, մշակութային-էթնիկական, բառային-փոխաբերական գործառույթները: Թվարկված գործառույթները անհրաժեշտ է օգտագործել առօրյա կյանքում, հեքիաթի մանկավարժական, գեղարվեստական և այլ կիրառություններում:

Փորձենք գհակիրճ ներկայացնել վերոնշյալ կետերը.

- Սոցիալականացման գործառույթը՝ հեքիաթների միջազգային աշխարհում կուտակված համամարդկային ու էթնիկական փորձին նոր սերունդներին հաղորդումն է:
- Ստեղծագործական գործառույթ՝ անձի ստեղծագործական ներուժը, նրա փոխաբերական և վերացական մտածողությունը բացահայտելու, ձևավորելու, զարգացնելու և իրացնելու ունակությունն է:
- Զարգացնող - թերապևտիկ գործառույթ՝ առողջ ապրելակերպի կրթություն, մարդու պաշտպանություն վնասակար հոբբիներից, կախվածություններից.
- Մշակութային և էթնիկ գործառույթ՝ ներածություն տարբեր ժողովուրդների պատմական փորձին, էթնիկ մշակույթին՝ կյանքին, լեզվին, ավանդույթներին, հատկանիշներին:
- Բառային-փոխաբերական գործառույթ՝ անհատի լեզվական մշակույթի ձևավորումը, բազմիմաստության և խոսքի գեղարվեստական-փոխաբերական հարստության տիրապետումը:

Հեքիաթը մյուս արձակ ժանրերից տարբերվում է իր զարգացած գեղագիտական կողմով: Գեղագիտական սկզբունքը դրսևորվում է դրականկերպարների իդեալականացման և «հեքիաթային աշխարհի» վառ պատկերման և իրադարձությունների ռոմանտիկ երանգավորման մեջ: Հեքիաթը բողոք է առաջացնում առկա իրականության դեմ, սովորեցնում է երագել, ստիպում է ստեղծագործ մտածել և սիրել մարդկության ապագան: Կյանքի բարդ պատկերը հեքիաթում երեխաներին ներկայացվում է պայքարող սկզբունքների պարզ, տեսողական գծապատկերի տեսքով, որով առաջնորդվելով ավելի հեշտ է հասկանալ իրականությունը:

Երգիծական հեքիաթներում մարդիկ ծաղրում են կյանքի օրհնությունները հեշտությամբ ստանալու, ագահությունը և մարդկային այլ թերությունները: Շատ հեքիաթներ նշում են հնարամտությունը, փոխօգնությունը և բարեկամությունը:

Հեքիաթներում տրված մարդու իդեալը կարելի է դիտարկել որպես հիմնական կրթական նպատակ: Ժողովրդական հեքիաթում կա երեխաների համար այնքան զրավիչ ու ուսանելի հերոս, պատկերների համակարգ, հստակ պատկերացում,

բարոյականություն, արտահայտիչ, դիպուկ լեզու: Այս սկզբունքները հիմք են հանդիսացել գրականության դասականների կողմից ստեղծված հեքիաթների համար:

1.1 ՀԵՔԻԱԹԸ ՈՐՊԵՍ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԺԱՆՐ

Երեխաների բարոյական որակները դաստիարակելու համար, հեքիաթը հնարավորինս արդյունավետ օգտագործելու համար՝ անհրաժեշտ է իմանալ հեքիաթի առանձնահատկությունները որպես ժանր: Անդրադառնանք ամենատիպիկներին:

Շատ հեքիաթներ վստահություն են ներշնչում ճշմարտության հաղթանակի, չարի նկատմամբ բարու հաղթանակի նկատմամբ: Հեքիաթների լավատեսությունը հատկապես տարածված է երեխաների մոտ և մեծացնում է այս գործիքի կրթական արժեքը: Սյուժեի հմայքը, պատկերացումն ու զվարճանքը հեքիաթները դարձնում են շատ արդյունավետ մանկավարժական գործիք: Հեքիաթներում իրադարձությունների, արտաքին բախումների ու կռիվների օրինաչափությունը շատ բարդ է: Այս հանգամանքը սյուժեն դարձնում է հետաքրքրաշարժ և գրավում երեխաների ուշադրությունը: Ուստի՝ իրավաչափ է ասել, որ հեքիաթներում հաշվի են առնվում երեխաների հոգեկան առանձնահատկությունները, առաջին հերթին՝ նրանց ուշադրության անկայունությունն ու շարժունակությունը:

Պատկերավորությունը հեքիաթների կարևոր հատկանիշն է, որը հեշտացնում է դրանց ընկալումը դեռևս արստրակտ մտածողություն չունեցող երեխաների կողմից: Հերոսի մոտ սովորաբար շատ ցայտուն ու վառ ցուցադրվում են գլխավոր հերոսական գծերը, որոնք նրան ավելի են մոտեցնում ժողովրդի ազգային բնավորությանը՝ քաջություն, աշխատասիրություն, խելք և այլն: Այս գծերը բացահայտվում են ինչպես իրադարձությունների, այնպես էլ տարբեր գեղարվեստական միջոցների շնորհիվ :

Հեքիաթի հետ աշխատելը տարբեր ձևեր ունի՝ հեքիաթներ կարդալ, վերապատմել դրանք, քննարկել հեքիաթի հերոսների վարքագիծը և հաջողության

կամ ձախողման պատճառները, հեքիաթների թատերական ներկայացում, հեքիաթների գիտական մրցույթի անցկացում, մանկական ցուցահանդեսներ:

Ժամանակին Լ.Ս. Վիգոտսկին մեր նյարդային համակարգը համեմատեց «... մի ձագարի հետ, որը նայում է աշխարհին լայն բացվածքով և գործողության համար նեղ բացվածքով: Աշխարհը մարդու մեջ հոսում է ձագարի լայն բացվածքով...»:

Գրականությունը, մասնավորապես, հեքիաթը մեծապես նպաստում է անհատի հոգևոր կարիքների բավարարմանը: Հեքիաթները երեխայի ինտենսիվ ուշադրությունն են առաջացնում հրաշքների, արտասովոր իրադարձությունների դյուրիչ նկարագրությունների նկատմամբ և ունեն ուժեղ զգացմունքային ազդեցություն:

Հեքիաթները, անկախ իրենց կերպարների սեռից և տարիքից, հոգեբանական մեծ նշանակություն ունեն տարբեր տարիքի երեխաների՝ տղաների և աղջիկների համար, քանի որ դրանք հեշտացնում են նույնականացման փոփոխությունը՝ կախված երեխային հուզող խնդիրներից: Երեխաները իրենց սոցիալապես կախված դիրքի պատճառով հաճախ ունենում են ամեն տեսակ վիշտ, ձախողվում են նրանց ձգտումները, մտադրությունները, գործողությունները, ինչը սովորաբար երեխային փոխհատուցում է երազներում, երևակայության մեջ: Հեքիաթը կատարյալ հիմք է ստեղծում այս փոխհատուցման կարիքի համար՝ ամեն ինչ անպայման տանելով դեպի երջանիկ ավարտ:

Հեքիաթները լի են հերոսներով և իրավիճակներով, որոնք կարող են խթան հաղորդել նույնականացման և նույնականացման գործընթացներին, որոնց օգնությամբ երեխան կարող է անուղղակիորեն իրականացնել իր երազանքները, փոխհատուցել իր երևակայական կամ իրական թերությունները:

1.2 ՀԵՔԻԱԹՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Հեքիաթների հսկայական աշխարհը ներկայացված է ժողովրդական և գրական հեղինակային ստեղծագործություններով: Դրանցից են կախարդական, առօրյա, կենդանիների հեքիաթները: Հեքիաթները հիմնված են գեղարվեստական, ֆանտազիայի, մոգության վրա: Նրանց մեջ գործում են անիրական հերոսներ, կախարդական առարկաներ, տեղի են ունենում հրաշքներ, կերպարանափոխություններ: Իսկ հեքիաթը միշտ ավարտվում է չարի նկատմամբ բարու հաղթանակով:

Առօրյա հեքիաթները պատմություն են մարդկային արատների, սովորական մարդու կյանքի փոքրիկ տեսարանների, այլ մարդկանց հետ նրա հարաբերությունների մասին՝ լավ ու վատ, բարի և ոչ շատ, համարձակ ու վախկոտ, հնարամիտ ու նախաձեռնող:

Կենդանիների մասին հեքիաթները հիմնականում երգիծական կամ հումորային են: Այս հեքիաթների հերոսներն ունեն առանձնահատկություններ, որոնք նրանց համար ընդմիշտ հայտնի են դարձել՝ աղվեսը խորամանկ է, նապաստակը վախկոտ է, արջը պարզամիտ է, ոզնին՝ արագ, խելամիտ: Կենդանիների մասին հեքիաթները այլաբանական ձևով պատմում են մարդու թուլությունների ու առավելությունների, սոցիալական խնդիրների ու կոնֆլիկտների մասին:

Գրական հեքիաթը գեղարվեստական գրականության մի ամբողջ միտում է: Իր ձևավորման և զարգացման երկար տարիների ընթացքում այս ժանրը դարձել է համընդհանուր ժանր՝ ընդգրկելով շրջակա կյանքի և բնության բոլոր երևույթները, գիտության և տեխնիկայի նվաճումները:

Գրական հեքիաթը միշտ էլ անքակտելիորեն կապված է եղել և կա սոցիալ-պատմական իրադարձությունների, գրական-գեղագիտական ուղղությունների հետ: Գրական հեքիաթը ոչ մի տեղից չի աճել. այն հիմնված էր ժողովրդական հեքիաթների վրա, որոնք հայտնի դարձան բանահյուսների գրառումների շնորհիվ: Հեքիաթները լցված են մարդկային զգացմունքների և տրամադրությունների մի ամբողջ տիրույթով՝ բարություն, ողորմություն, հիացմունք, խղճահարություն, հեզնանք, կարեկցանք և ամենակարևորը՝ սերը: Գրական հեքիաթը լի է հոգեբանական նուրբ նրբերանգներով, նրա հերոսները ապրում են զգացմունքների մի ամբողջ գամմա՝ սիրուց, բարությունից, կարեկցանքից մինչև արհամարհանք և ատելություն:

Հեքիաթները բաժանվում են տեսակների և ենթատեսակների: Տարածված են հրաշապատում (կախարդական), կենդանական, արկածային, հերոսական, պատմական, կենցաղային, առօրեական, կրոնական սյուժեներով հեքիաթներ: Հայկական հեքիաթների հավաքման ու հրատարակման գործում մեծ աշխատանք են կատարել Գարեգին Սրվանձտյանը, Տ. Նավասարդյանը, Ս. Հայկունին, Երվանդ Լալայանը, Ս. Մովսիսյանը (Բենսե) և ուրիշներ: Արժեքավոր է «Հայ ժողովրդական հեքիաթների» բազմահատոր հրատարակությունը:

Հրաշապատում հեքիաթ՝ հեքիաթների հեղինակը հիմնականում ժողովուրդն է: Այն, ինչ կյանքում անհնար է եղել իրականացնել, մարդիկ ցանկացել են տեսնել հեքիաթներում: Ավելի ուշ հեքիաթներ ստեղծել են առանձին հեղինակներ՝ ժողովրդական պատումների մշակմամբ կամ ինքնուրույն: Հեքիաթները բաժանվում են երեք տեսակների: Տարածված են՝

- հրաշապատում կամ կախարդական,
- իրապատում,
- կենդանական

Հրաշապատում հեքիաթներում պատկերվում է բարի ուժերը մարմնավորող հերոսների պայքարը չար ուժերի՝ դևերի, կախարդների, վիուկների, վիշապների դեմ: Դեպքերը տեղի են ունենում ստորերկրյա թագավորությունում, երևակայական աշխարհներում, այլ աշխարհներում, որտեղ անհավատալին դառնում է իրական:

Հերոսներին օգնում են ձին, թռչունը, բարի պառավը կամ իմաստուն ծերունին: Բոլոր հեքիաթների մեջ չարի և բարու պայքար կա, և այդ պայքարը միշտ ավարտվում է բարի ուժերի հաղթանակով:

Իրապատում հեքիաթներն արտացոլում են ժողովրդի կյանքը, մարդկային վսեմ ձգտումները, հալածվածների և ճնշվածների ճակատագիրը, ծաղրվում են ժողովրդին կեղեքողները, մարդկային զանազան արատներ: Կենդանական հեքիաթներում անձնավորվում են տարբեր կենդանիներ, պատկերվում են նրանց առանձին հատկություններն ու վարքը: Կենդանիների (օրինակ՝ գայլի, աղվեսի, արջի, կկվի, բվի, օձի, առյուծի և այլն) միջոցով այլաբանորեն ներկայացվում են մարդկային որոշակի հատկանիշներ՝ ինչպես չարությունը, խորամանկությունը, նախանձը, ազահությունը, ժլատությունը, մեծամտությունը, այնպես էլ բարությունը, անձնագոհությունը, վեհանձնությունը, ազնվությունը, հավատարմությունը, իմաստությունը և այլն: Հեքիաթներին բնորոշ են ժողովրդական պատկերավոր արտահայտությունները, չափազանցությունները, իմաստալից խոսքերը: Հեքիաթներում հաճախ են իրար խառնվում իրականն ու երևակայականը: Հեքիաթները հիմնականում արձակ են, հազվադեպ՝ նաև չափածո: Դրանց մեծ մասին բնորոշ է նույն սկիզբը՝ «Լինում է, չի լինում», «Կար, չկար», «Ժուկով-ժամանակով», «Չգիտեմ՝ որ երկրում, որ թագավորությունում», ինչպես նաև նույն վերջաբանը՝ «Երկնքից երեք խնձոր է ընկնում...», «Նրանք հասան իրենց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրազին» և այլն:

Կենդանական հեքիաթներում անձնավորվում են տարբեր կենդանիներ: Օրինակ՝ Առյուծը, մուկը, աղվեսը և այլն: Նրանց միջոցով այլաբանորեն ներկայացվում են մարդկային որոշակի հատկություններ: Մի կողմից՝ չարություն, նախանձ, ազահություն, մեծամտություն, մյուս կողմից՝ բարություն, անձնագոհություն, վեհանձնություն, ազնվություն, արդարամտություն, հավատարմություն, իմաստություն:

1.3 ՀԵՔԻԱԹԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԴԵՐԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ

Հեքիաթը բանահյուսական ժանր է՝ վիպական բանահյուսության մեջ մտնող հնագույն առասպել: Այն ընդգծում է հնագույն աստիճանակարգության բոլոր սանդղակները. վերևում՝ աստվածներն են, հետո՝ թագավորները, սպարապետները, ձկնորսները, իսկ ներքևում՝ հասարակ ժողովուրդը:

Երբ երեխան պատկերացնի այս աստիճանակարգությունը, ընդհանուր տեղեկություններ ձեռք կբերի հեքիաթային աշխարհի համապատկերի մասին:

Երեխաների հետ խոսելով տվյալ ժանրի կառուցվածքի մասին՝ պետք է նրանց բացատրել այն հանգամանքը, որ հեքիաթում մի խումբ կերպարներ գործում են ինչ-որ արարքներ՝ իրենց նպատակներն իրականացնելու մղումով: Այդ կերպարներն իրար օգնում են կամ խանգարում:

Իրար դեմ կանգնած են բարի և չար ուժեր: Հեքիաթը պետք է անպայման ավարտվի բարի ուժերի հաղթանակով: Իսկ բարու հաղթանակը հեշտությամբ չի տրվում: Ընտրյալ հերոսներն անցնում են բազում դժվարին փորձությունների միջոցով, բավարարում իրենց առջև դրված անիրականանալի պայմաններ, հաղթահարում անհաղթահարելի արգելքներ և, ամենակարևորը, բարին մենակ չի գործում. նրան օգնում են հրաշագործ ուժերը:

Այդպիսով՝ երեխան ըմբռնում է բարու և չարի գործոնը ոչ միայն հեքիաթում, այլև կյանքում, առօրյայում: Հեքիաթի վերջում բարու հաղթանակը կոգևորի նրան՝ կատարելու բարի գործեր և հասկանալու, որ հաղթանակի բերկրանքը հեշտ չի տրվում: Այսինքն՝ հեքիաթը պետք է մեկնաբանվի և իմաստավորվի իրենց իսկ կյանքի օրինակով:

Հեքիաթը երեխային օգնում է խորասուզվել մտքերի ծովը, կենդանի մտապատկերներով վերամարմնավորել բնության անսովոր ու հանդիսավոր երևույթները,

գաղտնի, առեղծվածային ուժերը և ներմուծել դրանք երկրային իրական կյանք: Հեքիաթի միջոցով երեխան հստակեցնում է աշխարհի կերպարն իր մտապատկերում ու հոգում, որոշում իր տեղն ու դերն այս աշխարհում: Այդ հարցում նրան օգնում է ուսուցիչը: Նա պետք է ուղղորդի երեխային՝ մտքի և հոգու ճանապարհով: Հեքիաթի միջոցով երեխան հասկանում է, որ թագավորն էլ կարող է բարի, ազնիվ և իմաստուն լինել, հետին աղքատն էլ: Աղքատն աննախանձ է, լիաչք ու լիասիրտ: Նա անլաց ու անտրտունջ կրում է իր դժբախտությունները: Անվրեժ է չարիքի դեմ:

Հեքիաթի միջոցով երեխան գիտակցում է այն հանգամանքը, որ ոչ աղքատությունը, ոչ սրբությունը և ոչ էլ ձախորդությունը արատներ չեն: Հարկավոր է երեխային բացատրել և ցույց տալ այդ երևույթները՝ իրական կյանքի օրինակներով, առանց վերամբարձ խրատաբանության: Այդ կերպ վեր է հանվում հեքիաթի բարոյախոսությունը:

2. ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ՀԵՔԻԱԹԻ ՄԻՋՈՑՈՎ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երեխայի համար հեքիաթը դաստիարակչական և ճանաչողական մեծ արժեք ունի: Սա շատ երեխաների սիրելի ժանրն է: Եվ պատահական չէ, որ տարրական դասարանների ուսումնական ծրագրում ներառված են տարբեր հեքիաթներ: Այսպիսով, առաջին դասարանում սովորողները ծանոթանում են կենդանիների մասին հեքիաթներին: Երկրորդ դասարանում երեխաները կարդում են ժողովրդական հեքիաթներ, ինչպես նաև գրական հեքիաթներ: Սովորաբար հեքիաթ կարդալուց առաջ անցկացվում է փոքրիկ նախապատրաստական գրույց (կարելի է հարցնել՝ ինչ է հեքիաթը, որոնք եք կարդում, կազմակերպել հեքիաթների ցուցահանդես): Կենդանիների մասին հեքիաթներ կարդալուց առաջ կարող եք հիշեցնել կենդանիների սովորությունների մասին, ցույց տալ այս կենդանիների պարկերները:

Ուսուցիչը սովորաբար կարդում է հեքիաթը, բայց խորհուրդ է տրվում պատմել: Անհրաժեշտ է աշխատել հեքիաթի վրա որպես ռեալիստական պատմություն՝ առանց բացատրելու, որ «այդպես չի լինում կյանքում», որ դա գեղարվեստական է: Հեքիաթը կարող է օգտագործվել բնութագրեր և գնահատականներ կազմելու համար, քանի որ հեքիաթների հերոսները սովորաբար մեկ կամ երկու բնորոշ հատկանիշների արտահայտիչներ են, որոնք հստակորեն բացահայտվում են նրանց գործողություններում:

Խրախուսելի է, որ հեքիաթի բարոյականությունը թարգմանվի՝ որպես մարդկային կերպարների և հարաբերությունների տարածք: Հեքիաթի դիդակտիզմն այնքան ուժեղ և վառ է, որ երեխաներն իրենք են եզրակացություններ անում: Եթե երեխաները հանգեն որոշ եզրակացությունների, ապա կարելի է ենթադրել, որ հեքիաթի ընթերցումը հասել է իր նպատակին:

Ժողովրդական հեքիաթի առանձնահատկությունն այն է, որ այն ստեղծվել է պատմելու համար: Ուստի արձակ հեքիաթները վերապատմվում են հնարավորինս մոտ տեքստին: Պատմությունը պետք է արտահայտիչ լինի. դրան պատրաստվելու լավ միջոցը դեմքերով հեքիաթ կարդալն է: Հեքիաթների թատերականացումը արտադասարանական ժամերին օգնում է արտահայտել հեքիաթային կերպարը, զարգացնում է երեխաների խոսքն ու ստեղծագործական կարողությունը:

Եթե ընթերցվում է հեքիաթ բնության մասին, ապա օգտագործվում են էքսկուրսիայի նյութը, բնության օրացույցների գրառումները, այսինքն՝ դիտարկումներն ու փորձը:

Հեքիաթի ընթերցման հետ կապված հնարավոր է պատրաստել տիկնիկներ, տիկնիկային թատրոնի դեկորացիաներ, ստվերային թատրոնի համար՝ կենդանիների և մարդկանց արձանիկներ:

Տարրական դիտարկումներ պետք է արվեն հեքիաթի կազմության առանձնահատկությունների վերաբերյալ, քանի որ այդ դիտարկումները մեծացնում են երեխաների կողմից հեքիաթի ընկալման գիտակցությունը: Արդեն I-II դասարաններում երեխաները հանդիպում են եռակի կրկնության հեքիաթային տեխնիկայի և նկատում, որ դա օգնում է հիշել հեքիաթը:

Հեքիաթներ կարդալիս օգտագործվում են աշխատանքի հետևյալ տեսակները.

- նախապատրաստություն հեքիաթի ընկալմանը
- հեքիաթի ընթերցում
- մտքերի փոխանակում կարդացածի վերաբերյալ
- հեքիաթի հատվածային ընթերցում և դրանց վերլուծություն
- վերապատմելու նախապատրաստություն
- ընդհանրացնող գրույց

- ամփոփում
- տնային աշխատանք:

Մեթոդաբանությունը տալիս է հեքիաթների հետ աշխատելու ընդհանուր ուղղություն: Գրական հիմունքների իմացությունն է, որ օգնում է ուսուցչին ավելի խորը ընկալել հեքիաթի դերը, ընտրել այս տեսակի հեքիաթին համապատասխանող մեթոդներ և տեխնիկա: Այն նաև նպաստում է հեքիաթի վերլուծության մեջ անհրաժեշտ

հմտությունների ձևավորմանը:

Այսպիսով, առօրյա հեքիաթներում խոսվում է մարդկանց բնավորությունների,

կենդանիների սովորությունների մասին: Առօրյա հեքիաթները վերլուծելիս չպետք է համեմատել մարդկանց կերպարները: Սոցիալական հեքիաթները ցույց են տալիս ժողովրդի կյանքը, նրա վիշտը, գրկանքները, աղքատությունը, անօրինությունները: Դրանք ուսումնասիրելիս կարելի է համեմատել, թե մարդիկ ինչպես են ապրել նախկինում, ինչպես են ապրում հիմա, ինչ իրավունքներ են ստացել: Հեքիաթներում ցուցադրվում է ժողովրդի երազանքը, հնարամտությունը, տաղանդը, հմտությունը, աշխատասիրությունը: Այստեղ անհրաժեշտ է համեմատություն ժամանակակից կյանքի հետ (մեքենաներ, կռունկներ, ինքնաթիռներ և այլն):

Հեքիաթի ընկալումը հեքիաթի փոխաբերական-օբյեկտիվ և բարոյախմաստային

բովանդակության ակտիվ վերստեղծման բարդ գործընթաց է՝ որպես հատուկ գրական-գեղարվեստական ձև, երեխայի կողմից սոցիալական իրականության յուրացման միջոց: Ժողովրդական և հեղինակային հեքիաթների հետ աշխատանքը կարող է իրականացվել՝ օգտագործելով տարբեր ռազմավարություններ և կազմակերպչական ձևեր: Դասերից բացի, դա կարող է լինել տարբեր խաղեր և վարժություններ, նկարչություն, մոդելավորում, շինարարություն, ստեղծագործական առաջադրանքներ:

Ստորև ներկայացված են հեքիաթի հետ աշխատելու առանձնահատկությունները՝ «Ճամփորդություն դեպի հեքիաթ» առաջնային ընկալման դասի օրինակով:

Նախ, դասը սկսելուց առաջ երաժշտության օգնությամբ ստեղծվում է հուզական Ֆոն: Նպատակը հարմարավետություն և ներգրավվածություն ստեղծելն է: Երկրորդ՝ հեքիաթը պատմվում է զգացմունքային, և պատմությունն ուղեկցվում է հարցերով, երեխաներին տրվում են առաջադրանքներ («Գտիր և անվանիր հեքիաթը», «Որտե՞ղ է ապրում հեքիաթը» և այլն), երեխային ներգրավում ենք. գործողություն, խաղի մեջ: Նպատակը խնդրի նկատմամբ հետաքրքրություն առաջացնելն է, էմոցիոնալ կերպով ներգրավվել իրավիճակին և օգտագործել ձեր անձնական փորձը: Երրորդ, երեխաները հիշեցին ծանոթ հեքիաթը (Գրիմ եղբայրների «Մի կաթսա շիլա»), նրա հերոսներին, նրանց խնդիրները, և նրանք դրա հետ խաղալու կարիք ունեին, ստեղծել բեղմնավորված կերպարի իմպրովիզացված միջոցներով և արտահայտել այն բանավոր և ոչ խոսքային միջոցներով: Նպատակը ստեղծագործական գործունեության զարգացումն է, ուրիշների հետ շփվելու կարողությունը: Չորրորդ՝ երեխաները անցնում են ազատ խաղի կամ արդյունավետ գործունեության: Նպատակը ստացած գիտելիքներն օգտագործելն է տարբեր գործունեության մեջ:

2.1 ՀԵՔԻԱԹԻ ՄԻՋՈՑՈՎ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ՏԵԽՆԻԿԱՆ

ՀԵՔԻԱԹԻ ՄՈՂԵԼԱՎՈՐՈՒՄ

Հեքիաթ կազմելու համար մոդելների օգտագործումը թույլ է տալիս երեխաներին

ավելի լավ տիրապետել հեքիաթի հերոսների գործողությունների հաջորդականությանը և հեքիաթային իրադարձությունների ընթացքին. զարգացնում է վերացական տրամաբանական մտածողությունը, սիմվոլների և նշանների հետ գործելու կարողությունը. հարստացնում բառապաշարը, ակտիվացնում է խոսքը, ազդում է բոլոր զգայարանների վրա: Առաջարկվում է որպես փոխարինող օգտագործել տարբեր երկրաչափական պատկերներ: Փոխարինումն իրականացվում է հերոսների գույնի և չափերի հարաբերակցության հիման վրա:

Օրինակ, «Երեք արջուկ» հեքիաթում սրանք տարբեր տրամագծերի երեք շագանակագույն շրջանակներ են, իսկ «Թերեմոկ» հեքիաթում՝ տարբեր բարձրությունների և գույների շերտեր (համապատասխան կերպարի գույնին՝ գորտ – կանաչ, աղվես – նարնջագույն և այլն):

Հեքիաթի հետ աշխատելիս արտահայտիչ շարժումներ, ժեստեր կիրառելիս հիմնական խնդիրը երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումն է: Այս կամ այն արտահայտիչ շարժման, ժեստի յուրացումը տեղի է ունենում հատուկ ընտրված վարժություններում: Խոսքն ու երաժշտությունը արտահայտիչ շարժումների յուրացման օժանդակ միջոցներ են:

Պրոբլեմատիկ իրավիճակներ. իրավիճակներ են, որոնց յուրացման համար անհատը կամ խումբը պետք է գտնի գործունեության նոր միջոցներ և մեթոդներ կիրառելու համար. սովորեցնել մտածել և ստեղծագործորեն յուրացնել գիտելիքները: Խնդրահարույց իրավիճակից ելքը նոր, դեռ անհայտ գիտելիքների հայտնաբերումն է: Խնդրահարույց իրավիճակները ակտիվացնում են երեխաների ճանաչողական, խոսքային և ստեղծագործական գործունեությունը և հիմնված են գործողության զարգացման նյութերի վրա, աշխատանքի իրադարձային կողմում: Խնդրահարույց իրավիճակի ստեղծումը պահանջում է խնդրահարույց հարցի ձևակերպում:

Հեքիաթների ուսումնասիրությունը նպաստում է երեխաների երևակայության, գրական ու ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը: Ուսուցիչը հեքիաթի վրա աշխատելու մեթոդաբանության խորը իմացության կարիք ունի: Հեքիաթների ուսումնասիրությունն օգնում է մեծացնել դպրոցականների մոտ գրականություն ուսումնասիրելու հետաքրքրությունն ու մոտիվացիան: Հեքիաթը սեր է սերմանում իրենց հողի և ժողովրդի հանդեպ: Ուսուցիչը հեքիաթի միջոցով աշխատելու մեթոդիկայի խորը գիտելիքների կարիք ունի, քանի որ այս ժանրի ըմբռնումը սովորողների կողմից կախված է ուսուցչի հմտությունից: Հմտությունները թույլ են տալիս խուսափել աշխատանքում ստանդարտներից, դիվերսիֆիկացնել այն՝ երեխաների ընկալման մեջ ցանկալի հուզական երանգ ստեղծելու համար, նրանց ներդաշնակեցնել այն փաստին, որ չկան նույնական հեքիաթներ, որ յուրաքանչյուր հեքիաթ յուրովի հետաքրքիր է:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Երեխաներին փոքր տարիքից պետք է սեր սերմանել իրենց հողի և ժողովրդի, դարերի ընթացքում կուտակված բարի իմաստության, նրա հարուստ ու աշխույժ մշակույթի՝ բանահյուսության, արվեստի հանդեպ:

Հետազոտության արդյունքները հանգեցրին հետևյալ եզրակացությունների.

- Հեքիաթները մանկավարժական և դաստիարակչական մեծ արժեք ունեն: Նրանք

ձևավորում են կայուն ժողովրդական պատկերացումներ կյանքի բարոյական սկզբունքների մասին, ինչպես նաև՝ դրանք վ խոսքի զարմանալի արվեստի տեսողական դպրոց են:

- Հեքիաթները նպաստում են երեխաների երևակայության և գրական ու ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:

- Հեքիաթների ուսումնասիրությունը մեծացնում է դպրոցականների մոտ գրականություն ուսումնասիրելու հետաքրքրությունն ու մոտիվացիան:

- Հեքիաթը սեր է սերմանում իրենց հողի և ժողովրդի հանդեպ: Այն ձևավորում է

կրտսեր դպրոցականների հաղորդակցական հմտությունները:

Հենվելով բանահյուսական ավանդույթների վրա՝ լուծվում է այնպիսի մանկավարժական խնդիր, ինչպիսին է աշակերտի ստեղծագործորեն զարգացած անհատականության ձևավորումը: Ժողովրդական արվեստի մշակույթի տարբեր բաղադրիչներ ունեն ստեղծագործական հզոր ներուժ: Եվ, իհարկե, ակնհայտ են հեքիաթի հնարավորությունները երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման գործում: Հեքիաթի բովանդակալից աշխարհը, նրա պոետիկան ու հորինվածքը մոտ են ու հասանելի երեխաներին: Ուստի, հեքիաթի օգտագործումը ստեղծագործական գործունեության տարբեր տեսակներում լայն հորիզոններ է բացում ստեղծագործ անհատականության ձևավորման համար:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՑԱՆԿ

- Բիրկո Ն.Ս Առաջին դասարանցիներին հեքիաթներ կարդալ սովորեցնել. Հիմնական դպրոց, - Մ. Կրթություն, 1986
- Մանկավարժություն. Դասեր հեքիաթից - Մ. Կրթություն, 1989
- Կոլեսնիկովա Օ.Ի. Ընթերցանության դասերի աշխատանքի վրա աշխատանքի բանասիրական հիմքերը // Նախակրթարան. - 2000. - No 11.
- Վոյուշինա Մ.Պ. Գեղարվեստական գրականության վերլուծություն քառամյա տարրական դպրոցի երկրորդ դասարանի ընթերցանության դասերին. 1989
- Կոզիրևա Ա.Ս. Ընթերցանության դասերին տեքստի վրա աշխատանքի տեսակները // Հիմնական դպրոց - 1990
- Լեոնտև Ա.Ա. Հոգեբանաբանության հիմունքներ. Դասագիրք համալսարանի ուսանողների համար. 1997

- Լեոնտև Ա.Ա. Ընթերցանության ուսուցում կրտսեր դպրոցականների համար.

Աշխատանքային փորձից. 1981

- Նախաշավիղ, Երևան 2011
- Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ, տեսություններ, մեթոդներ, գնահատում, 2003